

6. BÖLÜM

İKİ DİLLİ TÜRK ÇOCUKLARINA KELİME ÖĞRETİMİ

Feride TEKELİ¹

Giriş

Dil edinimi ve öğrenimi seslerle başlamakta, kelimelerle devam etmektedir. Bebekler, anadili edinimi esnasında ilk önce dildeki sesleri tanımakta, ardından o seslerin ne şekilde bir araya gelebileceğini ve bir araya gelmiş olan seslerin anlamlarını ayırt etmektedir. İkinci ve yabancı dil öğrenimi sürecinde de bireylerin, anadili edinimine benzer olarak, dilin seslerini ve kelimelerini öncelikli olarak öğrendiklerini, ardından bu kelimelerin hangi kurallar çerçevesinde bir cümlede bir araya gelebileceğini kavradıklarını söylemek mümkündür (Clark, 2009). Bu açıdan kelime öğreniminin, dil edinimi ve öğrenimi sürecinde merkezi bir rolünün olduğu ifade edilebilir.

Kimi bireyler bebeklik dönemlerinde tek bir dile maruz kalmakta ve onu anadili olarak edinmektedir. Öte yandan kimi bireyler ise çok dilli bir toplumda yaşadıkları veya farklı bir ülkeye göç ettikleri için birden fazla dile maruz kalarak iki dilli olmaktadır. İki ya da daha fazla dili anlayabilen ve kendilerini bu dillerde ifade edebilen bireyler iki dilli olarak adlandırılmaktadır.

İnsanlar, çalışma ve eğitim görme gibi sebeplerle farklı ülkelere yerleşebilmektedir. Bu ülkelerde doğan ve eğitim gören çocuklar, iki dilli yetişmektedir. 1960'lı yıllarda artan işgücü ihtiyacı nedeniyle yapılan çağrı üzerine birçok Türk başta Almanya olmak üzere Avrupa ülkelerine ve Avustralya'ya işçi olarak gitmiştir. Ülkelerin aile birleşimine izin vermesi sonucu Türkçe eğitimi ihtiyacı ortaya çıkmıştır. Bu ihtiyacın karşılanması için Türkçe dersleri verilmeye başlanmıştır. Böylece, yurtdışındaki iki dilli çocuklar Türkçe dersi alma olanağına kavuşmuştur.

¹ Öğr. Gör., Ankara Hacı Bayram Veli Üniversitesi, Dil Öğretim Uygulama ve Araştırma Merkezi

ruridir. Kelime öğretimi, amaçlı veya rastlantısal olarak yapılabilir. Amaçlı kelime öğretimi, öğretilecek kelimelerin belirlenip okuma ve dinleme metinleri içerisine yerleştirilmesiyle gerçekleştirilir. Rastlantısal kelime öğretimi ise okuma ve dinleme metinlerinde geçen kelimelerin plansız, rastlantısal bir şekilde öğretilmesidir. Kelime öğretiminin hem amaçlı hem de rastlantısal kelime öğretimi yöntemleri kullanılarak yapılması gerekmektedir. Yurt dışındaki iki dilli Türk çocuklarına kelime öğretimi yapılırken, onların iki dillilik sebebiyle sahip oldukları dilsel özellikler ve kelime dağarcıkları konusunda bilgi sahibi olmak, etkin bir öğretim için şarttır. Çocukların iki dili birbirine karıştırabildikleri ve okuma ile yazma becerilerinde dinleme ve konuşma becerilerine göre daha zayıf olabildikleri göz önünde bulundurulmalıdır. İki dilli çocuklara kelime öğretimi; her iki dilin özelliklerine dair bilgi sahibi olunarak, öğretime başlamadan önce temel söz varlığı belirlenerek ve çocukların yaşantılarından yola çıkılarak yapılmalıdır.

Değerlendirme Soruları

- 1) İki dilli Türk çocuklarına kelime öğretimi sizce hangi açılardan tek dillilere kelime öğretiminden farklıdır?
- 2) Algısal ve üretici söz varlığı arasındaki fark nedir?
- 3) Etkili bir kelime öğretiminin yapılabilmesi için amaçlı ve rastlantısal kelime öğretimi yöntemleri ne şekilde uygulanmalıdır?
- 4) Planlı bir kelime öğretimi nasıl gerçekleştirilebilir?
- 5) Kelime öğretimi yöntem ve tekniklerini hatırlayınız. İlköğretim düzeyindeki iki dilli Türk çocukları için bir öğretim malzemesi tasarlayınız.

KAYNAKLAR

- Aksan, D. (2015). *Türkçenin Sözvarlığı Türk Dilinin Sözcükbilimiyle İlgili Gözlemler, Saptamalar*. Ankara: Bilgi Yayınevi.
- Altıparmak Yılmaz, H.M. (2020). Avustralya'da Yaşayan Türklerin Dil Görünümlerinin İki Dillilik Bağlamında İncelenmesi. Basılmamış Doktora Tezi, Gazi Üniversitesi, Ankara.
- Aytemiz, A. (2000). Almanya'da Türkçe. *Avrupa'da Yaşayan Türk Çocuklarının Anadili Sorunları Toplantısı*. Ankara: Türk Dil Kurumu Yayınları. 85-100.
- Barın, E. (2006). Yurt Dışındaki Türk Çocuklarına Türkçe Öğretiminde Dikte ve Yazılı Anlatımın Önemi. *Belleten* 1. 21-32.
- Bekar, B. (2015). Almanya Türkçesi. Basılmamış Doktora Tezi, Erciyes Üniversitesi, Kayseri.
- Belet Boyacı D. Ş. ve Genç Ersoy, B. (2015). Yurt Dışında Yaşayan Türk Çocuklarına Sözcük Öğretimi Sürecine İlişkin Öğretmen Görüşlerinin Değerlendirilmesi. *Turkish Studies* 10(15). 159-180.
- Belet, Ş. (2009). İki Dilli Türk Öğrencilerin Ana Dili Türkçeyi Öğrenme Durumlarına İlişkin Öğrenci, Veli ve Öğretmen Görüşleri (Fjell İlköğretim Okulu Örneği, Norveç). *Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi* 21. 71-85.
- CEFR (2020). Common European Framework of Reference for Languages: Learning, Teaching, Assessment Companion Volume, Council of Europe.

- Clark, E.V. (2009). *First Language Acquisition*. New York: Cambridge University Press.
- Daller, M.H. (2005). Migration und bilinguale Sprachentwicklung Türkische Rückkehrer aus Deutschland. Hinnenkamp, V. ve Meng, K. (Ed.). *Sprachgrenzen überspringen: sprachliche Hybridität und polykulturelles Selbstverständnis* içinde. Tübingen: Narr. 325-344.
- Demir, C. (2016). Türkçe Eğitim-Öğretim Programları ve Kişisel Söz Varlığı. *Milli Eğitim* 210. 141-161.
- Demirel, Ö. (2014). *Yabancı Dil Öğretimi Dil Pasaportu Dil Biyografisi Dil Dosyası*. Ankara: Pegem Akademi.
- Göçen, G. (2019). Yabancı Dil Öğretiminde Sözcük Öğretimi Yaklaşımları ve Yöntemleri. *Türkçenin Sözcük Öğretimi*. Okur, A. ve Göçen, G. (Ed.). Ankara: Nobel. 249-272.
- Güzel, A. (2014). *İki Dilli Türk Çocuklarına Türkçe Öğretimi (Almanya Örneği)*. Ankara: Akçağ.
- Huber, E. (2013). *Dilbilime Giriş*. İstanbul: Yabancıdil Yayınları.
- Kalenderoğlu, İ. ve Zorluoğlu Y.V. (2018). Çoklu Zekâ Kuramına Göre Yurtdışında Yaşayan Türk Çocuklarına Türkçe Öğretimi İle İlgili Öğretmen Görüşleri. *21. Yüzyılda Eğitim ve Toplum* 7(20). 21. Yüzyılda Eğitim ve Toplum 7(20). ss. 577-601.
- Karadağ, Ö. (2019). *Kelime Öğretimi*. Ankara: Pegem Akademi.
- McCarten, J. (2007). *Teaching Vocabulary. Lessons from the Corpus, Lessons for the Classroom*. New York: Cambridge University Press.
- Meyer Ingwersen, J., Neumann, R. ve Kummer, M. (1977). *Zur Sprachentwicklung türkischer Schüler in der Bundesrepublik Band 1*. Regensburg: Scriptor Verlag.
- Okyay, D. ve Aksak Gönül, A. (2020, Aralık). *Almanya'daki İki Dilli Türk Çocuklarının Yazılı Anlatımlarının İncelenmesi*. Hacettepe Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü Yabancı Dil Olarak Türkçe Öğretimi 2. Öğrenci Sempozyumu, Ankara.
- Oxford, R. ve Crookall, D. (1990). Vocabulary Learning: A Critical Analysis of Techniques. *TESL Canada Journal* 7(2). 9-30.
- Schmitt, N. (2000). *Vocabulary in Language Teaching*. New York: Cambridge University Press.
- Subklew, E. (2001). Muttersprachlicher Unterricht und Integration (Von der Türkenschule zum Fach Türkisch). Basılmamış Doktora Tezi, Johann Wolfgang Goethe Üniversitesi, Frankfurt.
- Sulak, S. (2016). Almanya'da Türkçe Anadili Derslerinde Sözcük Öğretimi ve Sözlük Kullanımı. Okur, A., İnce, B. ve Güleç, İ. (Ed.). *Yabancılar Türkçe Öğretimi Üzerine Araştırmalar* içinde. 185-198.
- Şen, Ü. (2015). *Yurt Dışındaki Türk Çocuklarına Türkçe Öğretiminde Materyal Tasarımı*. Ankara: Edge Akademi.
- Şen, Ü. (2011). Belçika'da Yaşayan Türk Çocuklarının Türkçeye Yönelik Tutumları ve Yazma Becerileri. Basılmamış Doktora Tezi, Gazi Üniversitesi, Ankara.
- Tatar Kırılmış, İ. ve Çelebi, C. (2015). İngiltere'de Anadil Olarak Türkçe Dersi Alan Öğrencilerin Türkçe Kelime Dağarcığı. *The Studies of Ottoman Domain* 5(8). 1-41.
- Tüfekçioğlu, B. (2016). Yabancı Dil Olarak Türkçe Öğretiminde Sözcük Öğretimi. Yıldırım, F. & Tüfekçioğlu, B. (Ed.). *Yabancı Dil Olarak Türkçe Öğretimi Kuramlar, Yöntemler, Beceriler, Uygulamalar*. Ankara: Pegem Akademi. 267-288.
- Uzdu Yıldız, F. (2013). Sözcük ve Sözcük Öğretimi. Durmuş, M. ve Okur, A. (Ed.). *Yabancılar Türkçe Öğretimi El Kitabı*. Ankara: Grafiker. 357-364.
- Üstün, B. (2020). Die Einstellung der in Deutschland Lebenden Türkischen Kinder Gegenüber der Türkischen Sprache und ein Modellvorschlag am Fallbeispiel des Landes Hessen. Basılmamış Doktora Tezi, Anadolu Üniversitesi, Eskişehir.
- Vardar, B. (2002). *Açıklamalı Dilbilim Terimleri Sözlüğü*. İstanbul: Multilingual.
- Yağmur, K. (2007). İki Dilli Çocukların Dil Becerilerinin Ölçümü ve Eşik Kuramı. *Dil Dergisi* 135. 60-75.
- Yıldız, C. (2012). *Yurt Dışında Yaşayan Türk Çocuklarına Türkçe Öğretimi (Almanya Örneği)*. Ankara: Yurtdışı Türkler ve Akraba Topluluklar Başkanlığı.